

מורינו ראש הכולל הגאון רבי ש.י. נסים קרליץ שליט"א

בענין זיכוי עירוב אי הוה קנין גמור כשאר קנינים

ובתב הבה"ל סי' תי"ג ד"ה לכל אחד, ופשוט
 דאפי' אין זו מזון שתי סעודות לכל בני
 העיר רק למקנתן ג"כ יוכל לערב אך שיאמר
 שאני מניחו לעירוב בשביל כל מי שירצה מבני
 העיר לסמוך עליו דאז בודאי סגי שיהיה השיעור
 רק לפי חשבון האנשים שילכו על סמך העירוב.
מבואר דמהני זכיה באופן שיתברר אח"כ
 בשבת מי הם הזוכים, וכ"כ בחזו"א
 ס"ס ק' דמדין ברירה מהני הזכוי. ואילו בשאר
 ממונות אין הדבר ברור דמהני להקנות באופן
 שתלוי בברירה. אמנם אכתי אין מוכרח מזה
 שאי"ל קנין גמור די"ל דדברבן הקילו לסמוך על
 ברירה, כדחזינן בכמה דוכתי.

ובסי' ס"ו ס"ט פסק השו"ע את דברי
 הרשב"א דהמערב לכל בני החצר לריך
 לזכות לכל בני החצר או המבוי ולכל מי שיתוסף
 מיום זה ואילך, ומסיים השו"ע ואם נתוספו
 דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור לריך
 להוסיף מחמתן. וכתב ע"ז המ"ב בס"ק נ"ד וז"ל
 דשם לא אמרו חכמים דשיורו בכל שהוא אלא
 באותן שהיו בתחלת הנחת העירוב וזכו אז אבל
 אלו שלא היו בתחלת הנחתו לא זכו אז ורק הם
 זוכים בשעה שיתוספו וכיון דבשעה זו כבר נפתח
 משיעורו א"כ א"א להם לזכות וכו'.

ויש לבאר דבריו בתרי אנפי, א. דאין זכית
 הנוספין בפת כלל עד שיבואו לדור. ב.
 דזוכין מיד אך לעניין שיורי עירוב לדידהו לא
 חשיב שיורי אלא תחלת עירוב. ולפי אופן הראשון
 דאין זוכין עד שיבואו לדור, הן אמנם אין כאן
 ברירה בזכוי כיון דבשעה שהם זוכין הם

ביצה ט"ז ב' ת"ט דאבוא דשמואל מערב
 אכולה נהרדעא רבי אחי ורב אחי
 מערבו אכולהו טבריא. ובעירובין פ' א' אמר רב
 נחמן נקטינן אחד עירובי תחומין אחד עירובי
 חצרות אחד שיתופי מבואות לריך לזכות, בעי רב
 נחמן עירובי תבשילין לריך לזכות או אין לריך
 לזכות אמר רב יוסף ומאי תבעי ליה לא שמייע
 ליה הא דאמר ר"נ בר רב אבא אמר שמואל
 עירובי תבשילין לריך לזכות וכו'.

יש לדון בגדרי הזכיה בעירובין האם הם קנין
 גמור כשאר קניינים או שיש נפק"מ ביניהם.
 דהרי בגמ' איכא מ"ד דמהני בלא זכיה, וא"כ
 יל"ד גם למ"ד לריך לזכות האם אינו ממע
 כשאר קניינים.

והנה בעירובין ע"ט ב' אמר רב יהודה חבית
 של שתופי מבואות לריך להגביה מן
 הקרקע טפח. ובתוס' שם ד"ה לריך כתבו מכאן
 אין להוכיח דהגבהה סגי בטפח דשאני שיתופי
 מבואות דרבנן. ודברי התוס' הם לשיטתם דבשאר
 קניינים בעינן הגבהה ג"ט. וס"ל דאעפ"כ
 בשיתופי מבואות דרבנן אי"ל ג' טפחים. א"כ
 מבואר דלשיטת תוס' אי"ל קנין גמור כגדרי
 קניינים. משא"כ לרש"י דבכ"מ שיעור הגבהה הוא
 טפח לא נאמר כאן דין מיוחד, אלא קמ"ל דבעינן
 הגבהה טפח כמו בשאר מקומות. וא"כ לרש"י אין
 ראוי מסוגיא זו.

ובעירובין פ"ב א' כילד משתתפין בתחומין
 מניח את החבית ואומר הרי זה
 לכל בני עירי לכל מי שילך לבית האבל או לבית
 המשתה וכו'.

וא"כ אין יכול לאכלו. אמנם הרי חזר בו מעירובו ותו אינו מועיל].

יש עוד אופן שיש לדון, המזכה עירוב לבני החצר ולא התנה שמזכה לנוספים ונוספו דיורין בינתיים, ונבחר לא מלאנו לז"ד מתנה להכליל הנוספים ונריך לזכות לנוספים, ונראה שכיון שהוא טובת השותפות לשתף את הנוספים שפיר יוכל בניחותא דשותפין לזכות ע"י אחר לנוספים. וואף ע"י אחד השותפין דמ"מ שאר החלקים שאינם שלו שפיר זוכה להנוספים] אמנם יוכל לחזור ולזכות בו לעצמו ולערב תחלה לשבת זו, כדלקמן.

עירובין ע"ט ב' כיצד משתתפין במבוי וכו' ומזכה להן ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו שפחתו העבדים וע"י אשתו אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו, ובתום' שם אומר ר"ת דלר' יוחנן דאמר גבי מליאה לא גדול גדול ממש ה"ה הכא ונריך להזהר שלא לזכות ע"י בנו הגדול ^{השומך} על שלחנו, וע"י אשתו כתבו התוס' דמיירי שיש לה בית באותו מבוי דמיגו לזכיה לנפשה זכיה נמי לאחריו.

^{הערה}

השו"ע הביא את דברי התוס' בס"י' שם"ו ס"י בתורת וי"א. אך דעה קמיתא פסק את דברי הרמב"ם שהעתיק את המסנה כלורתה, וכמבואר במ"ב שם ס"ק נ"ז דס"ל דאין זכוי לאחרים תלוי בדין מליאה, ומסיים השו"ע ולכתחלה טוב לחוש לדברי שניהם היבא דאפשר, הג"ה ודעבד סומכין על דברי המיקל בעירוב, ע"י מ"ב ס"ט דבהך כללוא היא אשתו שמעלה לה מזונות (ואין לה בית בפ"ע באותו מבוי), וע"כ לכתחלה ודאי יש לזכות העירוב ע"י אחר ולא ע"י אשתו וא"כ שעה"ד יזכה ע"י אשתו. אמנם נריך להזהר שאם אין הפת ממה שקנה, אלא ממה ששלחו להם, דאז שפיר יתכן ששלכו לשניהם, ואז אשתו שותפה צפת ואינה יכולה לזכות בחפץ של

מבוררין, אבל בעלמא לא מהני כזה קניין דכבר כלתה קניינו [וא"כ יאמר מעכשיו ואז הדרינן לברירה כהאופן השני], ולאופן השני דזוכין מיד הא השתא אין מבורר מי יבא לדור והדרינן לזכיה ע"י ברירה לעירובין.

והנה מלשון המ"ב משמע שהזכיה הוא כשנוספין, ולפי"ז ודאי מוכח שאי"ל קנין גמור, דהרי בהלכות קנינים בכה"ג אמרי' דכלתה קנינו ולא הוי קנין כלל. אמנם אחר העיון במקור הדין, משמע יותר דהזכיה היא מיד, וחלות העירוב אינו אלא כשבאין לדור. וכן מבואר בחזו"א בסוף סי' ק' שפי' דהזכיה היא מכה ברירה. ווע"י ט"ז ס"ס שם"ח, ובדבריו י"ל דאם הנוספין זוכין מכה לב"ד מתנה אז הוא בגדר אחריו וזוכין רק כשנוספין, משא"כ אם מפרש הרי הם זוכין מיד, ובאופן זה ס"ל דנתמעט כשר, אך המ"ב פסק דלא כוותיה].

והנה ברמ"א ס"ס שם"ז מי שאינו רגיל לערב ועירב עם בני החצר וחזר מעירובו נריך לחזור ולזכות וכתב בבה"ל ד"ה נריך לדברי הרמ"א מתפרשין בעירוב שע"י קיבוץ, ולפי"ז הלשון נריך לחזור ולזכות הוא לאו דווקא כיון שהפת מונח במקומו א"כ נריך רק לומר בפיו שחוזר ומשתתף עמהם ומזכה לכולם שיהא להם חלק בפיתו, אמנם אם הוא עירוב שזיכה מפיתו לכל בני החצר ואז אחר החזרה ילטרך שוב לחזור ולזכות ע"י אחר, אך הרמ"א לא כיון לאופן כזה עיי"ש. ומבואר מדבריו ששייך לדון שחוזר בו מזכוי, ובשאר מתנות ודאי לאו הכי הוא, ולא מלינו כה"ג שיכול לחזור ממתנה שהקנה אלא בזכוי של עירוב. וע"י שביטל את עירובו עמהם בטל אף הזכוי. [אמנם ע"י חזו"א סי' פ"ז סק"א] וי"ל דכמו שיכול לאכלו ה"נ יכול לזכות בו ואפשר דכל שחזר בו מעירובו ומונח ברשותו שפיר זכה ובעל הזכוי הקודם. ויש להעיר דהכא מיירי קודם השבת ומקפידין שישאר העירוב לשבת,

עלמה לאחרים, ולא יועיל הזכוי על ידה אף בדיעבד.

והנה יס לדון בפת שזיכה לבני עירו לעירוב תחומין, האם יכול לאכלו אחר שבת, והנה בעירובי חלרות מבואר שאחד מבני החצר יכול לאכול את כל הפת, אמנם מהתם ליכא ראייה לעירובי תחומין דבערובי חלרות יס דין מיוחד שהעירוב חל רק אם אינם מקפידין זע"ז. (ובעירוב תבשילין הרי שיעור אחד לכולם) כי איכא לספוקי בעירוב תחומין שריך מזון ב"ס לבאו"א. וכמבואר החילוק בתוס' בי"ד פ"ג ד"ה אמר וז"ל וג' דינים יס בהלכות עירוב, ערובי תחומין לריך שתי סעודות לכל אחד ואחד והכי מסיק בהדיא בעירובין, ערובי חלרות לריכין כגרוגרת לכל אחד ואחד והכי מסיק בהדיא בעירובין עד שיהא ב' סעודות וכו' עירובי תבשילין בין לאחד בין למאה א"ל אלא בזית לכל מין ומין, עכ"ל. וא"כ כשמזכה לכל בני עירו עירוב לתחומין יס לדון האם יוכל אחר שבת לאכול חלקם של הזוכים, דיתכן דכמו שנתבאר שאינו קניין חלוט בשאר מתנות, הוא הדין שיכול לאכלו בלא קבלת רשותם, אך יותר נראה שהוא קנין גמור, ואעפ"כ יכול לאכלו אחר שבת דכיון

שמטרתו הוא לשבת, אחר השבת יכול לאכלו, וכעין דמאינו בסי' רמ"ו לענין הפקר דהמפקיר בהמתו כדי להנצל משביתת בהמתו חוזר אחר שבת להיות שלו.

ואף קניינים דלא מהני לענין שלכם באתרוג ו"ל דסגי לעניין ע"ת כגון שיקנה מתחלה לכל שבת לאותם שילכו באותה שבת, [דאף אם הוא באופן שלענין אתרוג לא מהני, עי' ב"ב קל"ז ב' ובש"ע רמ"ח ועי' חזו"א אבהע"ז ע"ד לענין מתנת בריא] מ"מ כיון שמותר לו לאוכלו ויס לו בזה קניין סגי.

לדבר החסיד

ולפי הג"ל יס לדון האם מהני להקנות ערוב תחומין ע"י קנין סודר ע"פ המבואר בשו"ע חו"מ קל"ה ס"ט, וז"ל בדרכים שהקרקע נקנה בהם שכירות ושאלת קרקע נקנין, וי"א שאינם נקנין בקניין סודר. ועיי"ש בקל"ה ח"א סק"ה שהעתיק ד' התוס' בערכין דמתנה ע"מ להחזיר ושאלה ושכירות לא מיקנו בחליפין משום דהוה כמו טובת הנאה דאמרו דאינו ממון לקנות בחליפין עיי"ש. וא"כ יל"ד גם בזה דלא יהני קנין חליפין. אמנם בבה"ל סימן תי"ג ד"ה וכל, מבואר דהוה פשיטא ליה דמהני קניין סודר.

מו' הגאון רבי ש.י. חיים קניבסקי שליט"א

אם גוים נכנסין לביהמ"ק

תנן בכלים פ"א מ"ח החיל מקודש ממנו שאין גוים נכנסין לשם, ובמגילת תענית פ"ג תניא בקש אלכסנדרוס מוקדון לעלות לירושלים הלכו הכותים ואמרו לו הזהר שאין מניחין אותך ליכנס לבית קה"ק שלהן מפני אתה ערל וכיון שהרגיש גביהא בן פסיסא הלך ועשה לו שתי אנפילאות ונתן בהן שתי אבנים טובות ובהן רבוא כסף וכיון שהגיע להר הבית א"ל אדוני המלך שלוף מנעליך ונעול שתי אנפילאות הללו מפני שהרפה חלקה שלא תחליק רגליך וכיון שהגיע לבית קה"ק א"ל אדוני המלך ע"כ יש לנו רשות ליכנס מכאן ואילך אין לנו רשות ליכנס. וקשה איך נתן לו ליכנס בחיל ולא דאג אלא על המנעלים, וי"ל דלגוי אין לו איסור להכנס דאין זה מז' מלות ואין מלוא על ומקדשי תיראו ואין לומר שזה גזל שב"נ נהרג עליו שהרי כתב הר"ן בספ"ה דנדריש שאין בדריסת הרגל משום גזל ומ"ש בב"מ קי"ז ב' אסור לאדם שיהנה מממון חברו בלי שישלם לו לא אמרו אלא אסור והטעם שאסור נראה כמ"ש ב' אמו"ר ז"ל בקה"י ריש ב"ק דאיסור ניוק נלמד מאבדה דאמרי' בד"מ ל"א א' וכל אבדה אחיד לרבות אבדה קרקע ראה מים שוטפין ובאין ה"ז גודר בפניהם והטעם שכל

דבר שחברו יכול להרויח מזה אין ליטול ממנו הרויח בלי לשלם וה"נ דריסת הרגל כיון שחבירו יכול לסגור הדלת ולא ליתן לו דריסת הרגל אלא בכסף לריך לשלם לו משום השבת אבדה, וה"מ בישראל אכל הגוי שאין חייב בהשבת אבדה אין עליו איסור אלא שמוטל עלינו לא לתת לגוי ליכנס משום דמאים וכמו שרץ שנמלא במקדש שחייב להוליאו וכ"ש שאסור להכניסו ואם נכנס יש לגרשו וכ"ז כשיכול לגרשו אבל באלכסנדר מוקדון שיכנס בעצמו וא"א למונעו השתדל עכ"פ שלא ילך במנעלים עד שהגיעו לקה"ק כי שם סבר כיון שרואה שגם אנחנו אין נכנסין א"כ לא מפני שהוא ערל אין לו ליכנס יצין שלא ליכנס.

והנה בנזיר כ"ג ב' תד"ה ומדינים הביאו מדרש שעמונים ומואבים אסורים ליכנס בעזרה כעמאים משמע דשאר גוים מותרים וי"ל דעמונים ומואבים היו ראויים להתקרב בישראל וכמ"ש כי ירושה נתתי להם פירש"י משום שלא גילה על אברהם נתנו שכרו, ורק ע"י מעשה לוט נרחקו ונשארו כשאר גוים. עי"ל שהכונה עמונים ומואבים שנתגיירו לא נתנו להם להכנס לביהמ"ק כמו שלא נתנו למזרים להכנס לירושלים כמ"ש בחדר"נ פי"ב.